

Romanul subiectiv, modern, de analiza psihologica, interbelic

Evolutia protagonistului unui roman subiectiv studiat

Conditia intelectualului Intr-un roman subiectiv studiat

Ultima noapte de dragoste, Intaia noapte de razboi (Camil Petrescu)

Odata cu afirmarea romanului subiectiv citadin, tipologia cu care cititorul se familiarizase In romanele realiste (personaje tipice In situatii tipice, exponentiale pentru o categorie sociala) este Inlocuita de un nou personaj, intelectualul hipersensibil, hiperlucid si hiperanalitic, caracterizat In primul rand prin experienta de cunoastere pe care o asimileaza, capabil asadar de drame interioare de ordin mai ales cognitiv. Unul dintre prozatorii care ilustreaza modernismul Iovinescian In proza este Camil Petrescu, ale carui romane - Ultima noapte de dragoste, Intaia noapte de razboi si Patul lui Procust - si drame de idei {Jocul ielelor, Act venetian, Suflete tari) aduc In prim-plan intelectuali aflati In cautarea absolutului, fie In dragoste, fie In ideea de dreptate sociala.

Aparut In 1930, primul dintre cele doua romane citate se Inscribe In categoria prozelor moderniste prin renuntarea la tematica sociala In favoarea unei teme orientate spre interioritatea protagonistului (conditia intelectualului si experientele sale de cunoastere), prin accentuarea realitatilor interioare In dauna celor exterioare, prin lipsa de importanta a intrigii, ale carei fapte au Incarcatura doar In masura In care declanseaza revelatii In constiinta personajului. Scris din perspectiva actoriala a naratorului, la persoana I, opera are o structura ce sfideaza cronologia, romanul erotic (capitolele II-VI) reprezentand o retrospectiva inserata prin procedeul memoriei involuntare In cadrul romanului de razboi.

In primul rand, conditia de intelectual a lui stef Gheorghidiu se poate discuta sub mai multe aspecte. Student si apoi absolvent al Facultatii de Filozofie, el mosteneste de la tatal sau, fost profesor universitar si gazetar cu reputatie, gustul lecturii si spiritul idealist si interogativ. Avand pasiunea lecturii, traieste In lumea filozofiei, ignorand aspecte ale vietii sociale cotidiene. La facultate este recunoscut ca fiind unul dintre studentii remarcabili, singurul care Isi va sustine teza fara a consulta notite si dovedind astfel stapanirea totala a informatiilor. Nu In ultimul rand, spiritul interogativ si dilematic, folosirea unui limbaj ostentativ neologistic si enuntarea unor fraze cu caracter axiomatic individualizeaza, la nivel stilistic personajul.

Lecturile si discutarea lor devin o activitate si In viata cuplului: chiar daca In vremea studentiei Ela II Inoteste la cursurile de istoria filozofiei si de matematica doar pentru a petrece timpul alaturi de el, dupa casatorie discutiile celor doi accentueaza preocuparile constante ale barbatului pentru lectura, spre deosebire de lejera superficialitate a femeii. Capitolul E tot filozofie... reprezinta o lectie a lui stef tinuta Elei despre intuitionismul bergsonian si despre curentele relativiste din

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

---

filozofie, Kant reprezentand lectura preferata a personajului.

Complementar actului lecturii este gestul scrierii si al rememorarii trecutului petrecut alaturi de Ela. Pentru Gheorghidiu retrairia dragostei intr-o situatie-limita are ca scop ordonarea existentei, depasirea starii de incertitudine, a dezechilibrului launtric, ceea ce confera actului scrierii o valoare terapeutica. Pe de alta parte, confesiunea de tip jurnal publicata la cativa ani de la participarea la Primul Razboi Mondial este marturia revelatiei majore a personajului, ce constata inadvertenta dintre continutul deformat al literaturii despre razboi si realitatea dramatica a mortii aproapelui, a pierderii libertatii individuale de a actiona.

In al doilea rand, protagonistul romanului Ultima noapte de dragoste, Intaia noapte de razboi de Camil Petrescu este un narator-personaj ce relateaza experienta de viata la persoana I, intr-o maniera subiectiva, fiind necreditabil. Tehnicile moderne prin care se realizeaza confesiunea sunt: introspectia (modalitatea specifica prozei de analiza psihologica prin care personajul principal Isi analizeaza trairile sufletesti in cele mai mici nuante), monologul interior (dezvaluirea interioritatii la persoana I), fluxul constiintei (relatarea faptelor sau transcrierea gandurilor in ordinea subiectiva in care le reconstituie afectivitatea naratorului), memoria involuntara (rememorarea unui fapt in urma unei senzatii sau a stimularii unui simt, deci neintentionat/neprogramat). Acest tip de narator anuleaza cronologia faptelor specifica prozei realist obiective, relatandu-le in functie de subiectivitatea sa.

O consecinta directa a existentei naratorului-personaj este modificarea raportului dintre acesta si lumea evocata: daca in romanul obiectiv naratorul omniprezent si omniscient se afla intr-o postura demiurgica, in romanul de analiza psihologica naratorul este un eu central, "actor" care ofera cititorului propria viziune asupra celor relatate.

De altfel, modalitatile de caracterizare ce compun portretul personajului sunt atat directe, cat si indirecte. Romanul cuprinde fraze prin care Gheorghidiu se autocaracterizeaza, insistand asupra preocuparii sale exclusive pentru viata interioara sau pentru intelect. Portretul sau fizic sugereaza neglijenta si nepasare: "Aveam mansetele prea largi si cu colturile sucite in afara", "Nu-mi faceam decat cate un costum de haine pe care-l purtam pana se uza". Detestand iesirile si evenimentele mondene, este constient de "nesteiinta sa la dans" sau de "neglijenta in imbracaminte", atuurile Elei. Pe de alta parte, Gheorghidiu este constient de caracterul sau de inadaptat social, asa cum reiese din secvente precum: "Indarjirea si sarcasmul cu care aparam parerile", "intoleranta mea intelectuala". Intensitatea dramei interioare sporeste pe masura ce personajul devine si obiectul, si subiectul analizei, conform spuselor lui Gelu Ruscanu (Jocul ielelor): "cata luciditate, atata drama".

Astfel, monologul interior si analiza psihologica permit o sondare a starilor de constiinta, o intelegere a evenimentelor din perspectiva personajului, care Isi pune permanent intrebari existentiale: "Sunt inferior celorlalti de virsta mea? In aceleasi imprejurari, altii cum s-ar fi comportat?".

De asemenea, protagonistul este reflectat si prin replicile celorlalte personaje: Ela Il ironizeaza, numindu-l "filozof care pune in toate o patima", dupa cum doamna cu parul argintiu, Intalnita la

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

---

evenimentele mondene precum cursele de cai, Il numeste "omul cu sensibilitatea nazdravana", atragandu-i atentia ca "atata luciditate e insuportabila".

Modalitatile indirecte de caracterizare le constituie discutiile, scenele ce au trezit revelatii In constiinta personajului, gandurile, atitudinile, evidentiata prin tehnici moderne precum monologul interior, introspectia, fluxul constiintei. Doua experiente fundamentale de cunoastere li modeleaza spiritul: cea erotica, In care idealul iubirii absolute formulat In urma discutiei de la popota este infirmat de realitate, si cea legata de razboi, In urma careia Gheorghidiu Intelege ca posibila tradare In dragoste a unei femei este incomparabila cu absurditatea mortii aproapelui, cu durerea pierderii celor dragi, cu ororile razboiului.

Inca de la Inceputul romanului, tanarul sublocotenent de 23 de ani, Inrolat In Regimentul XX din Muntii Piatra Craiului, Isi rememoreaza trecutul, fiind prezentat ca un om preocupat de problematica vietii, In cautarea unor raspunsuri clare la ceea ce Il framanta: "Eram Insurat de doi ani si jumătate cu o colega de la facultate si banuiam ca ma In sala". Acesta este Inceputul drumului spre cautarea adevarului, stefan dorind sa dezlege enigma vietii sale. El se teme de o posibila dezamagire din partea persoanei iubite, deoarece pentru el iubirea Inseamna totul. Personalitatea sa se defineste In functie de acest ideal.

In plus, conceptia despre iubire aminteste de idealul lui Pietro Gralla din Act venetian. Gheorghidiu rosteste fraze din care se deduce ca limbajul colocvial si plin de clisee al ofiterilor de la popota Il irita. El nu vede In iubire un set de reguli sau compromisuri, nici o Intelegere care se poate usor anula, ci o traire intensa si refuza si formula superficiala a lui Corabu, adept al despartirii fara regrete, fara resentimente. Gheorghidiu considera ca orice iubire reprezinta o comuniune a spiritelor, o "cristalizare" In sens stendhalian ce presupune timp si profunzime, devotament si purificare.

Orgoliul de a fi iubit de una dintre cele mai frumoase studente se concretizeaza prin mariajul cu Ela. Dispretuirea valorilor materiale Il caracterizeaza In scena vizitei la unchiul Tache, unde rezista cu superioritate afisata ironiilor celor doi unchi ai sai legate de preocuparile sale intelectuale si unde dovedeste curajul de a-si afirma raspicat sistemul de valori, chiar si atunci cand acesta nu coincide cu cel al unchiului bogat a carui avere poate fi mostenita.

Reactia sa la primirea mostenirii este tipica pentru un individ lipsit de simt pragmatic: o considera asigurarea traiului decent. Spirit interogativ si Insetat de cunoastere, stef este inadaptat social si incapabil de compromis, trasaturi evidentiata chiar din primul capitol, din timpul si de dupa discutia de la popota pe marginea legitimitatii gratierii barbatului care Isi ucisese nevasta adultera. El nu poate accepta banalitatea argumentelor aduse, limbajul nenuantat, expunerea lipsita de dovezi din propria experienta. Altadata, calatorind cu trenul, Il stanjenesc discutiile din compartimentul vecin despre posibila intrare a Romaniei In razboi, purtate In acelasi registru bogat In clisee.

Pe de o parte, Experienta erotica reprezinta o modalitate de autocunoastere: capabil de sentimente intense, vazand In iubire singurul plan al Implinirii sufletesti, este totusi dominat de Indoiala si

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

---

devine victima geloziei, astfel încât romanul erotic este de fapt o "monografie a invidiei" (Constantin Ciopraga), la sfârșitul căreia Ștef nu este un învins decât în măsura în care Elia idee a fost infirmată de Elia realitate. În schimb, el găsește în sine forța de a depăși eșecul în dragoste, reorganizându-și sistemul de valori.

Pe de altă parte, războiul reprezintă pentru protagonist o etapă obligatorie: "Nu pot să dezertez, căci n-aș vrea să existe pe lume o experiență definitivă, ca aceea pe care o voi face, de la care să lipsesc, mai precis care să lipsească ea din întregul meu sufletesc. Ar avea fața de mine, cei care au fost acolo, o superioritate care mi se pare inacceptabilă." Întreg jurnalul de pe front reprezintă o confesiune ce demitizează războiul, coborându-l de pe scena istoriei: sunt prezentate lipsurile soldaților și sentimentele dominante de teamă, frică, incertitudine, revoltă împotriva absurdității luptei, suferința provocată de moartea aproapelui, pe fundalul unor lupte în care curajul este de fapt o formă a instinctului de autoapărare. Realitatea exterioară a războiului este interiorizată de personaj, căci interesează mai ales reflexul conflagrației în conștiința lui Gheorghidiu, pentru care drama colectivă capătă accente mult mai dramatice decât cea personală.

Cedarea averii și divorțul pe care Elia îl acceptă reprezintă finalul deschis al romanului și totodată dovada forței launtrice a personajului, care depășește eșecul în dragoste și renunță la trecut.

În concluzie, prin personaje precum Ștef Gheorghidiu sau Pietro Gralla, Camil Petrescu creează tipul intelectualului inadaptat social, hiperlucid și hiperanalitic, căutător al absolutului în dragoste, infirmat de realitatea ale cărei compromisuri le refuză. Prin urmare, înlocuirea personajelor tipice în situații tipice cu personaje autoreflexive, preocupate cu precădere de viața lor launtrică, ignorând legile realității sociale, reprezintă unul dintre elementele definitorii ale prozei moderne de analiză psihologică.